

Hagyások

I.

Azon a hideg téli hajnalon a szelíd szemű őzek rendre elhagyták a csontig vetkőztetett erdőket, kiadósabb táplálékért a faluvégi szénáskertekbe menekültek. Szép Laji asszonya a falut hagyta el, ahol megvolt mindene, s ahonnan tíz éve ki sem tette a lábát. Indulás előtt meleg hárászkendőt tekert magára, és kevés útipoggyászával felkászálódott a házuk előtt várakozó, Budapestre tartó kisbuszba. Szép Laji az elmúlt napokban minden adandó alkalmat megragadott, hogy maradásra bírja. Cirógatta, kérlelte édes szavakkal, Amálon nem fogott semmi. Folyvást azzal érvelt, hogy a falu valamirevaló asszonyai már mind elmentek, úri családoknál takarítanak, időseket ápolnak Pesten vagy Budán, amiért drága pénz üti markukat, ő sem gyámoltalanabb azoknál, cselédeskedett is lány korában, s ami ráragadt a híres kolozsvári orvoscsaládnál, odaát is kama-toztatni tudná, nem marad otthon, a kapa mellett. Úgy ment el, hogy vissza sem nézett Szép Lajira, aki legalább annyit még mondott volna makacs asszonyának, ha az autózástól rosszul lett fogná el, ne legyen szemérmes, vegye elő kötényzsebéből az ecetes vízzel áztatott zsebkendőjét, és tartsa az orra alá, és időről időre nézzen ki az ablakon. Utoljára mennyasszony korában ült buszon, amikor Lajival a kincses városba utaztak jeggyűrűt vásárolni. Anyósa egy csokor petrezselyemzöldet nyomott Laji markába, hogy azt szagoltassa Amállal, ha látja, hogy fehéredni kezd az arca, és gyöngyözik a homloka.

Ha most törnének rá a falura a kutyafejű tatar hordák, ropogós menyecskéből egyet sem zsákmányolhatnának, hajlott hátú, fogatlan öregasszonyra, akik maradtak, ők sem tartanának igényt! E humoros gondolattal igyekezett keservén enyhíteni, s elindult a szomszédos Pántya-

boltba, ahol a reggeli sötétség ellenére is nagy volt a nyüzsgés. Szép Laji sorstársai ott kezdték a napot, zsebükben egy-egy olcsóbb bádogos sörrel, pakli cigarettával, kisüveg monopollal sürültek ki a szűk ajtón, egyből hazafelé tartva a menetirányt, nem készültek behúzódni a bolt mögé, inni. Otthon kényelmesebb, ki lehet tenni a sört az asztalra, nem kell hallgatniuk többé asszonyaik pörös száját, akik koszvájó tevékenységük szüneteiben hiába bámulnak ki a budai villák és pesti bérházak ablakaiból, uruk mindennapos védelését nem láthatják, csak sejtetik. Szép Laji gyorsan tanult, teljes mértékben egyetértett egykori tenyeres pajtásaival, szíve szerint már aznap átvette volna azok szokásait, azonban egy akadály még útját állta, pár száz magyar forint az asszony keresményéből, amivel a szomszéd férfiak már rendelkeztek. Sötétedés után, tíz véka morzsolt kukorica pénzzé tételével, ha csak belátható ideig is, de számára is megnyílt az út, akár cifrázhatná is lépteit a Pántya-bolt s egyben új élete felé.

Néhány nap múlva üzenet érkezett Szép Amáltól, nem Lajinak, hanem Amál anyjának. „Amálnak jó kilátásai vannak, egyelőre a koma-asszonyához kvártélyozta be magát, igaz, öten hálnak egy szobában, de összehúzzák magukat, hiszen lány korukban is jól kijöttek egymással. Ne a kényelmét vegye elsőnek az ember, a pénzét rakja élére! Hála istennek, uraknál dolgozik, bár az utcán elég gyakran oláhozzák, s olyan gazdája is van, aki csodálkozik, hogy Amálnak Amália a neve, és beszél magyarul is. Hát istenem, honnan tudhatná az a sok távoli idegen, hogy a mi falunkban mindenki magyarul beszél, még az pár román sem tud rendesen megszólalni saját nyelvén.” Laji egyre türelmetlenebbül hallgatta anyósa rögtönzött színesét, arra volt kíváncsi, vajon neki mit üzent Amál, üzent-e egy-

általán, megkérdezni azonban nem merte. Amire kérdését végiggondolta, a válasz is megjött rá. „Amál egyelőre nem tud veled foglalkozni, húzd össze magad te is, nemsokára hírül adja, hogy melyik hétvégén jön haza. Telefonon ne keresd, nincs neked arra pénzed, a nemzetközi vonal drága, ne herdáld arra az ő keresetét!” Mintha izzani kezdett volna Laji alatt a hokedli, hirtelen felugrott, anyósát eltolta az útból, és dühében úgy bevágta maga mögött az ajtót, hogy a nagy csattanástól a csikósparhelt érckarikái mind leugrottak a helyükről.

Szép Laji eszes gyermeknek bizonyult az iskolában. Kitűnő sakkozó volt, sporttanára területi versenyekre is benevezte, három perc alatt mattot adott kihívóinak, aztán szó nélkül felállt, fejébe nyomta kopott szalmakalapját, és otthagya őket. Mindenki csodálta, és szeretett volna szóba elegyedni vele, a sportrendezvény elnökét is beleértve, akit szintén megvert, és faképnél hagyott néhányszor. Bravúros játékának titkaiba nem avathatott be senkit, nem tehetette, egy szót sem tudott románul. Kötelező iskolaéveinek befejezése után továbbtanulása fel sem merülhetett. Korán megözvegyült anyja a téesztől kapott alalmaznát éjszakai munkával egészítette ki, gyapjút, kendert font és szőtt másoknak. Szép Laji két évig ökörfogatot hajtott a téeszben, ez idő alatt megizmosodott, és hozzászakott a rendszeres munkához. Tizenhat évesen keresztapja magával vitte a városba, és saját felelősségére elszegődött kubikosnak egy építőipari vállalatnál, ahol ő is dolgozott. Laji reggeltől estig vizes, köves sáncokban csákányolt, lapátolt kitaróan. Kéthetente jártak haza, rögtönzött barakkban laktak, táplálékuk, „kelj fel szalonna, feküdj le szalonna” volt, csak kenyérre költöttek keresetükből. Esténként Laji nem járt kocsmába a többiekkel, ereje sem volt rá, de leginkább takarékoskodása tartotta kötőféken. Gondolnia kellett a jövőre, kicsi töpördött házukba nem vihet asszonyt, szűk telkükre nem férne el még egy ház. Amire besorozták, összekuporgatott pénzén megvehette a szomorúfüzekkel szegélyezett patak melletti telket, és apránként egy takaros házra való építőanyagot is hordott rá, gondosan letakarta, hogy másfél évig, amíg katonaidejét tölti, ne tegyen kárt benne a megjósolhatatlan időjárás. A seregben is végig dolgozott, szolgálati blokkokat építettek a tisztok

számára. Leszereléskor katonakönyve mellett néhány ezret kitevő megkopott kék hasú százaskönyv is lapult a zsebében. Ebből futotta élelemre, szerszámokra, az építés nem került pénzébe, vasárnaponként kalákába verődtek munkatársai, akadt közöttük kőműves és ács is, Laji csak adogatott a kezük alá. A nehézkesen járó idős Szép-né délben kiadós ebédet hozott nekik, aztán szürkületig meg sem álltak. Alkonyatkor megint egyenként a mosdóteknő elé hajoltak, lemosták arcukról a port, kezükről a maltert, majd körülülték a diófa alatti kőasztalt, csendben ittak a pálinkából, sörből, s rendre a rájuk kacagó boglya köttes palacsintát és a csülkös fuszulykalevest is elfogyasztották. Két hónap múlva már pirosban állt az alapincézett, kétszobás verandás ház, a kontyolt tetőre egy csokor száraz sóvirágot cementeztek. Más virág nem volt, késő őszre járt már.

Szép Laji karácsonykor megkérte Amál kezét, aztán egy este hazavitte, „ellopta”, ahogyan a faluban beszéltek, hozzátoldva azt is, hogy a lányszöktetést két ok válthatta ki: „Vagy Amál hasa kerekedik, vagy Lajinak nincs pénze lakodalomra!” Az újdonsült házasembert nem az utóbbi igazság aggasztotta, inkább az, hogy abban az évben már nem kerülhet vakolat a házra, amelybe belevéselhetné: ISTEN SEGEDELMÉVEL ÉPÍTETTE...

A lakótársak úgy segítettek Amálon, hogy az ellenszenvesebb megrendelőik lakásait átengedték neki, legalább megszabadulhatnak az örökké akadékoskodó, kispénzű, de úrhatnám egyének-től. Megtehették, volt munkájuk bőven, őket egyik helyükből a másikba ajánlották. A késő délutáni zsúfolt autóbuszokon, szállása felé zötyögve, azon morfondírozott, hogy gazdái mennyire felelőtlenek értékeik megbecsülését illetően. Ott-hon még egy elgurult gombért is felforgatták a házat, bezzeg itt minden lakásban elszórt ékszer-ek lapulnak a porcicák között. Sehogy sem talált magyarázatot a művelt urak és nagyságák nem-törődömiségére. A legsötétebb zugokból is söpört már ki aranyfülbevalót, medált, karperecet, nyakláncot. Az is szemet szűrt Amálnak, hogy a szennyes ruhák alatt talált, megkezdett táblás csokoládékból, valamilyen oknál fogva, sohasem hiányzott egy-két kockánál több... Aggodalmát nem sokáig tartotta magában, asszonytársaival

is megosztotta. „Ezek miatt ne edd magad!” – nyugtatták Amált, majd feltárták előtte a titkot: „Tisztakezűséged felől akartak meggyőződni, na meg arról, hogy takarítás-e mindenütt, vagy csak ott, ahol a papok táncolnak? Velünk is ezt tették!” Abban lakótársai is egyetértettek, hogy legalább a finom csokoládékat nem kellett volna a szennyes ruhák közé rejteni. „Munkámat mindig azzal fejeztem be, hogy a talált holmikát szép sorjában a fényesre pucolt dohányzóasztalra pakoltam!” – mondta befejezésül Amál, és tekintetéből nyugalom sugárzott. Lánykori cselédeskedése idején a jóságos Guttman doktornőtől kapott intelmek Budapesten is beváltak. „Amál, mindig maradjon csendben, ne lássa, ne hallja, mi zajlik maga körül, csak akkor kérdezzen, ha valamit nem tud, végezzen alapos munkát, saszeeme legyen, találjon meg mindent, maradéktalanul tegye azokat a helyükre, és lehetőleg ne tegyen megjegyzéseket!” Néhány alapos takarítást követően gazdáik, kivétel nélkül, megbíztak benne, és lakáskulcsot nyomtak kezébe, nem gondolva arra, hogy cselekedetükkel Szép Amál lelki egyensúlyát is helyrebillentették. Lassan kibontakozott a tavasz, a füstös házfalakon megkapaszkodó borostyán levelei napról napra élénkebbé váltak, a fákkal borított budai hegyvidék kanyargós utcáin kezdte úgy érezni magát, mint otthon, a Kisutca ligetes lejtőin. A házak előkertjeiből messzire illatozott a jácint és a nárcisz. Március 15. előestéjén a Moszkva téri metróhoz igyekezve egy óvodásforma kislány állt meg Amál előtt. „Néni, miért nincs kokárdája?” Amál először a

mosolygó édesanyára vetett egy röpke pillantást, aztán a gyermekhez fordulva mentegetni kezdte magát, hogy még nem volt ideje kokárdát vásárolni, de ígéri, holnap reggelre neki is lesz! „Néni, fogadjon el egyet tőlem!” Amire a váratlan meglepetéssorozattól magához tért, az aranyos teremtés már lábujjhegyen ágaskodott, Amál lehajolt hozzá, hogy könnyebben feltűzhesse piros réklíjére az ajándék kokárdát. A mozgólépcső jobb oldalára húzódva hímzett zsebkendőjével néhányszor végigsimított a szép kokárdán, majd a szeméből kibuggyanó forró könnycseppeket is felitatta vele. A metrókocsiban arra lett figyelmes, hogy egy tagbaszakadt férfi tekintete méregeti, máskor is előfordult, hogy megbámulták sajátos fekete-piros viseletét, de egyikük arcvonásából sem szikrázott a rosszindulat. Amál sejtése néhány másodperc múlva beigazolódott. A mogorva férfi hirtelen felugrott a helyéről, és torszakadtából beleordította Amál arcába, hogy egy vörös ruhás kommunista ne hordjon kokárdát! „Öltözékem miatt otthon bozognak, hazátlannak, Budapesten kommunistának tartanak?” – szegezte magának az érthetetlen kérdést. Néhány nappal azelőtt a Baross téren valutával feketéző románokkal gyűlt meg a baja, kérdeztek tőle valamit, s ő közölte velük, hogy nem tud románul. Akkor nem zaklatta fel magát ennyire, pedig fenyegetően kérték tőle számon, hogy miért pusztította eddig a román kenyeret? „Istenem, mi jöhet még?” – torpant meg Nefelejcs utcai szálláshelye előtt, s imára kulcsolt kezzeit a sötét ég felé emelte.

Fekete Hold I.